

Politikai
röpiratok.

83.

83

637

A

MAGYAR MAGÁNJOG

VISSZAÁLLÍTÁSÁNAK KÉRDÉSE.

A képviselőház 1861. június 20 és 21-ik napjain tartott
üléseiben az országbirói értekezlet munkálatának elfogadása
ellen

Balogh János
Batthyányi István
Bernáth Zsigmond
Böszörményi László
Buzna Lajos
Halász Boldizsár

Madarász József
Szabó György
Szálé Antal
Szilágyi Virgíl
Szüllő György
Várady Gábor

*által mondott beszédek és a bizottmányi javaslat egészbeni elfogadása
ellen szavazott*

hetven képviselő névjegyzéke.

4.

PEST,

NYOMATOTT HERZ JÁNOSNÁL

1861.

Lil F 2789597

Szabó György unokája

TARTALOM

1	Bevezetés
2	A művelem célja
3	A művelem tárgya
4	A művelem módszere
5	A művelem eredménye
6	A művelem értékelése
7	A művelem következtetése
8	A művelem lezárása
9	A művelem zárkövetkeztetése
10	A művelem zárkövetkeztetése
11	A művelem zárkövetkeztetése
12	A művelem zárkövetkeztetése
13	A művelem zárkövetkeztetése
14	A művelem zárkövetkeztetése
15	A művelem zárkövetkeztetése
16	A művelem zárkövetkeztetése
17	A művelem zárkövetkeztetése
18	A művelem zárkövetkeztetése
19	A művelem zárkövetkeztetése
20	A művelem zárkövetkeztetése
21	A művelem zárkövetkeztetése
22	A művelem zárkövetkeztetése
23	A művelem zárkövetkeztetése
24	A művelem zárkövetkeztetése
25	A művelem zárkövetkeztetése
26	A művelem zárkövetkeztetése
27	A művelem zárkövetkeztetése
28	A művelem zárkövetkeztetése
29	A művelem zárkövetkeztetése
30	A művelem zárkövetkeztetése

A magyar magánjog visszaállításának kérdése.

— 1861. jun. 20. 21. —

A törvénykezés iránti véleményadásra kiküldött bizottmány jelentése a napirendhez képest a képviselő háznak 1861. évi június 20-kán tartott országos ülésében olvastatott fel. A bizottmány javasolja, s indítványozza : mondassék ki a ház által, hogy „a magyar magánjogi törvények visszaállíttatnak ; de a mennyiben azok az 1848. évi XV-ik törvénycikk s a szem elől nem téveszthető újabb jogviszonyok miatt alkalmazhatók nem volnának, addig mig törvényeket alkotni lehetne, az országbírói értekezlet munkálatát ideiglenes kisegítő gyanánt használhatónak tekinti.“ — Ezen országbírói munkálatnak a tanácskozás megkezdése előtti felolvasása, az e részben közbevetett elnöki kérdés folytán a többség által egészen mellőzendőnek találtatott. E mellett a háznak egy része sürgette, hogy e tárgy fölötti tanácskozásnak szinte mellőzésével, mindjárt szavazás által döntessék el, vajjon a ház elfogadja-e egészben a bizottmány javaslatát ? De azok kik a bizottmányi javaslat egészbeni elfogadása ellen kívántak szót emelni, a tárgyalás szüksége mellett erélyesen nyilatkozván, a két napi élénk vita előidézttetett. — A bizottmányi javaslat egészbeni elfogadása ellen — mennyiben az által az országbírói értekezletnek ideiglenesen kisegítő gyanánt jóváhagyása, s használhatása mondatik ki — többen szólottak. Ezek beszédei s a velők szavazott hetven képviselőnek nevei alább következnek. Június 20-kán szóltak :

Halász Boldizsár.

Tisztelt ház ! Tapasztalva, hogy a háznak egy része csak szavazás által akarja eldönteni a kérdést, röviden fogok nyilatkozni, s nem is szólottam volna, ha a magánjogi kérdést a közjogival nem látnám oly szoros kapcsolatban lenni. — A ház asztalára letett javaslat mintegy kérdőjel gyanánt fekszik ott, t. i. azon ugynevezett ideiglenes törvénykezési szabályok, melyeket egyúttal akár polgári prrtásnak, de polgári co-dexnek is lehetett volna nevezni, annyira össze vannak benne halmozva a törvénytelen patensek. Méltóztatott a t. ház bizottmányt kiküldeni a végre, hogy a törvénykezés ideiglenes rendezése ügyében véleményt adjon ; a t. bizottmány azonban a helyett, hogy véleményt mutatott volna be, rámutat ezen ideiglenes törvénykezési szabályokra, és azt mondja, hogy ő más nem tud tanácsolni, Ezen bizottmány véleménye szerint az

volna a ház által kimondandó, hogy az érintett szabályokat addig, míg törvényeket alkotni lehetne, ideiglenes kiegészítő gyanánt használhatónak tekinti, hogy ezáltal a törvénykezés lehetővé legyen. Én részemről még akkor sem fogadnám el mint ideiglenes szabályt, mert nem tudnék neki sanctiot adni, és így a bizottmány azon nagy célt, melyet magának kitűzött nem érte el; de én a bizottmány véleményét nem oszthatom azért sem, mivel javaslata célszerűtlen, szükségtelen, de még veszedelmes is. — Célszerűtlen azért, mert azon uniformitást, melyet a bizottmány magának célul kitűzött még meg sem közelíti, nemcsak azért nem, mert jogukban lesz a törvényhatóságoknak a javaslatot el vagy el nem fogadni, mert ők nincsenek azon helyzetben hogy — mint előttem mondatott alig várnák az ideiglenes rendszabályoknak az országgyűlés általi megerősítését — hanem ők csak a cs. törvénytelen patensektől, melyeknek még hangjától is irtóznak, szeretnének valahára megszabadulni. Mert ha a ház csak úgy javaslatképen teszi közhírré ezen szabályokat, akkor lehet, hogy találkozik oly megye, a mely elfogadja, de lehet olyan is, a mely nem fogadja el, hanem ragaszkodva a régi magyar törvényekhez a netaláni hézagokat a maga kerületében statutarius jogánál fogva saját rendelkezéssel pótolni, s így az egyformaság az igazság kiszolgáltatásában bizonyosan nem lesz elérve. — Egyébiránt azt hiszem, hogy a törvényhatóságoknak statutarius joga sem terjedhet annyira, hogy törvényellenes szabályokat alkothassanak, ezen szabályok pedig sok törvényellenest tartalmaznak. Jelesül az 1848-ik XV. t.cz. 2. §-nak folytán az mondatik, hogy miután az űsiség eltörlése által hézag támadt, addig míg a miniszterium ez ügyben törvényjavaslattal nem fog előállani, előlegesen az ilyen perek megkezdése eltiltatik; már most kérdem, jogában áll e a bizottmánynak a császári patenst javasolni, midőn ezzel a magyar miniszteriumot kellene megbizni. De a magánosokat törvényellenes statutum nem kötelezhetvén, ha az alperes a felperesnek ezen szabályokra fektetett keresetét leszállíttatni kéri, a bíró, ki a hazai törvényekre meg esküdt, köteles a keresetet leszállítani. Nem lesz tehát elérve a bizottmány által kitűzött cél t. i. a törvénykezés egyformasága, és a magánosok érdekeinek megóvása. — Mondhatná ugyan valaki, hogy a curia fellebbezés útján megadhatná az egyformaságot. De én felteszem, hogy azon megyék és törvényhatóságok, melyek ezen szabályokat el nem fogadják, a curiát sem ismervén el törvényesnek, az odavaló fellebbezést sem engednék meg, s hiszem, hogy ez nem fog megtörténni, én legalább nem éreszteném fel. De különben is vagy átmegyünk az alkotmányos életre, és elfoglaljuk a normalis tért, s akkor ezen rendszabályokra nem lesz szükség, vagy pedig szenvedésünk még egy ideig tart, de azután ha ezen szenvedést lovagiasan kiállottuk, úgy leszünk mint midőn nyáron a záporosó után áldás és tenyészet lesz mindenütt: akkor pedig különben is codificatio útján az igazság-kiszolgáltatás tárgyában rögtön fog intézkedés történni. — De szükségtelenek is ezen rendszabályok, mert ha az 1848. 15. t.cz. 2. §-ban kimondott moratorium áll, pedig állnia kell addig míg azt más törvény el nem törli; akkor ez az űsiségre vonatkozólag rendelkezett, és ha valakinek ez bajára volt, elég ideje lett volna ügyét tisztába hozni; pedig látjuk, hogy sokan készek voltak in-

kább várni, és azok még most is el fognak várni addig, míg Magyarországon ügye eldőlni. De különben az sem áll, hogy nem lehetne igazságot szolgáltatni; nincs eset, melyben a magyar bíró jó lélekkel ítéletet ne hozhatna, és nem is akad fen senki; beszéltem én sok régi magyar ügyvéddel, értekeztem velök e tárgyról, s egy sem irtózik a magyar törvények ujjaszületése által előidézhető bonyodalmaktól, sőt alig várják igaz magyar honszeretettől indítva, hogy a tisztelve szeretett corpus juris lapjai közé kényelmesen elhelyezkedjenek és azok szerint allegalhassanak. Nem is okoz a magyar törvények ujjaszületése aggodalmat egyebeknek, mint talán azon volt császári doctoroknak, kik addig foglalkoztak a pátensek §§-aival, hogy a régi magyar törvényeket elfeledték, vagy azoknak, kik ezeket nem is tanulták soha. Annál fogva én azt tartom, hogy mivel nincs eset, melyben a magyar törvényeket alkalmazni ne lehetne, bármit tegyünk inkább, mint törvénytelen pátenseket legalisáljunk, s tudom, hogy bizonyos magánjogi kérdések eldöntésére nézve szívesen várna bárki semhogy ily törvénytelen rendszabályok útján történjék intézkedés. — Nagy szó ez t. ház, de én jól meggondoltam, mielőtt kimondottam. Ezen ideiglenes rendszabályok elfogadása által, először törvénytelen pátenseket legalisálunk és elismerjük egyúttal a mostani törvénytelen magyar kormányt és curiát, sőt mellékesen elismerjük magát a tényleges hatalmat is, ki azt betöltötte; már pedig azt hiszem, hogy ez nincs szándékában a t. háznak, mert nem is ez az út, melyen azt elérni lehet. De mi engem leginkább aggaszt, s arra határoz, hogy ezen rendszabályok elvetésére szavazzak, az, hogy ki biztosít engem arról, hogy ezen rendszabályokkal, melyeket a ház nem mint törvényt, hanem mint ideiglenes kiegészítőt magáévá tett, valaki Bécsbe fel nem szalad a tényleges fejedelem elébe, s azokat körülbelül ily észrevétellel fel nem terjeszti: Ime uram! főispánokat nevezte, az országgyűlést összehívtad, magyar kormányt állítottál, a curia tagjait kinevezted, s mind ezek az országgyűlés által, az általad megrendelt országbírói értekezlet hozta ideiglenes törvénykezési szabályok elfogadásával, habár mellékesen elismertettek; végy gyakorlatba egy legnevezetesebb királyi jogot: szentesítsd ezen szabályokat, melyek különben is pátenseid egy részét magukban foglalják. — Pedig nem tagadhatja senki, hogy ez nem lehetetlen, sőt valószínű. — És ha ez megtörténik, mit fog tenni a képviselőház? Vagy nyilatkozik, s akkor azt mondja, hogy ez már most valóságos pátens. Vagy nem nyilatkozik. A megyék ugyanezt tehetik, tesznek t. i. óvást vagy nem, és így a bonyodalmakból ki nem menekülünk. — De azt kérdezhetné valaki, hogy hát mit tegyünk? Feleletem igen egyszerű: ragaszkodjunk mint már azt a megyék, de az országgyűlés is feliratában számtalanszor kimondotta — törvényeinkhez; ne mondjunk semmit, mi új törvényhez hasonlítana, minek hozatalára feljogosítva nem vagyunk, hanem olyat, a mi különben is magában értetik. Erre nézve van szerencsém formulázott indítványt felolvasni. Az igazságszolgáltatás kérdése tisztába hozandó, a nélkül hogy valami veszélyeztessék, a nélkül, hogy a magánérdek, a közjogi érdeknek alárendeltessék; a szabályok elfogadása pedig, mennyiben a curia elismerése új törvények hozatalát foglalja magában, közjogi kérdésbe vág. — Bármi történjék, én figyelmeztet

tetőleg eleget akarok tenni képviselői kötelességemnek, midőn azon pá-
tensekkel saturált szabályok mellözése mellett hazánk jogilag folyvást
fenálló törvényeinek érvényére szavazok.

Szabó György.

Ha a t. ház kívánja a szavazást, én is elállok a szólástól; ellen-
kező esetben ha a feljegyzettek szólanı kívánnak, én is nézeteimet elő
fogom adni. — A t. bizottmánynak véleményét, mely szerint ő az or-
szágbirói értekezlet javaslatát elfogadandónak ajánlja, részemről is szi-
vesen elfogadnám, ha azon értekezletnek javaslata a ház tagjai között
eleve kiosztva, s általam és minden képviselő társam által elolvasva lett
volna. Miután azonban az országbirói értekezlet ezen javaslatát elolvas-
tam, ahhoz hogy ezt ideiglenes kiegészítő törvényül elfogadjuk, mint kép-
viselő szavamat nem adhatom, nem adhatom pedig azért, mert ezen ja-
vaslaton keresztül a szövödvő látom mindenütt azon sok pátenst, mely
12 év leforgása alatt, annyi panaszra adott alkalmat. Különösen nem
hagyhatom említés nélkül ezen javaslat 173. és 174. §§-ait a melyek
egyikében ha jól emlékezem a 173. §-ban az foglaltatik, hogy az ezen
javaslatban megállapított perrendtartás egy kitüzendő záros határidő
után veszi kezdetét; az utánna következő §-ban pedig az áll, hogy mind-
azon függőben levő perek, melyek még eddigelé ítélettel eldöntve nin-
csenek, sőt még azok is, melyek jövőben a kitüzött határnapig indittat-
nak az osztrák prts szerint lesznek elintézendők, s ezekre csak a végre-
hajtásnál fog alkalmaztatni a jelen eljárás. Ez t. ház ellentétben áll
azon eljárással, melyet ellenünk az osztrák miniszterium és respective a
pátensek követtek. Ugyanis 1852-ben midőn behozatott az osztrák pprs,
nem az mondatott, hogy a mely jogügyletek a magyar törvény alatt ke-
letkeztek, és melyek a magyar törvény szerint megindítottak, csak azon
törvény szerint folytattassanak és ítéltessenek a német bírák által, ha-
nem az volt egyenesen kimondva, hogy ennyi és ennyi idő alatt mind-
azon pereket át kell idomítani az osztrák pprs szerint, és a szerint in-
tézkedik az osztrák bíró. Én tehát a méltányosság szempontjából azt
vártam volna, hogy a jelen esetben méltányolta volna ezen értekezlet a
magyar polgárok igényeit, jogait és mondogta volna ki azt, hogy a mul-
takra fátyolt vetünk, de a jövőben minden perek e szerint fognak eln-
tézteini. Egyébiránt én azt látom, hogy az országbirói értekezlet töibb
tagjának részéről az hozatott fel fő érvel, hogy az 1848-ki törvények-
ben különösen a XV-ik t. cz. értelmében hégag támadt, mert ezen t. c.
eltörölvén elvileg az ősiséget, e miatt successionalis perekben sat. intéz-
kedni nem lehet. Én azt hiszem, hogy ezen hégagon segíteni igen köny-
nyű; de különben is ha ez érdekel is a hazában néhány embert, nem ér-
dekel mindenkit, míg ellenben, ha mi ezen törvényjavaslatot elfogadjuk,
ez a haza minden polgárait egyenlően sújtja, és tudja isten micsoda la-
byrinthba sodorja. Az 1848-ki XV. t. c. elvileg mondja az ősiséget el-
töröltnek. Ha a t. ház megengedi, ki fogom fejteni nézetemet a felett,
mint értem én azt, hogy az ősiség elvileg el van törölve. — Én ezt ugy
értelmezem, hogy a honatyák 1848-ban a birtok-biztonságot akarták
ezen törvényekkel elérni és megakarták azon pereket szüntetni, melyek

az ösiség természetéből a jólelkű és jóhiszemű birtokosok ellenében támaszthatnak, tudja isten minő atyafiak által. Ilyenek voltak az ösiségi perek ad invalidationem ex praejudicio et praelatione, ilyenek a zálognál „ad transvestitionem conditionum pignoratitiarum, et ex neglecta praemonitione; ilyenek voltak a megintés és elmulasztásból eredett, szóval az elsőbbségi zálogperek. Ezeket akarta a törvényhozás megszüntetni, a mint megis szüntette ugyanazon törvény 2-ik §-ban; ellenben a successioba nyulni nem akart; nem akart nyulni a tulajdonba, mert ugyanazon törvény a 2-ik §-ban nyíltan kimondja, hogy fentartatik az 1836-ki XIV. t. c. egész épségében. Ezen 1836-ki XIV. t. c. respective involválta az ösiséget; ott különbség tétetik a fi- és leányági jószágok között, és ez mondatik, hogyha az utolsó osztálykor a leányok már osztottak azon jószágokban, miket most a fiuk praetendálnak, azokat fiu és leányág közt egyenlően kell felosztani, ellenkező esetben supponálta a törvény, hogy nem jár a leányoknak osztályrész. Továbbá fenhagyta az 1836-iki XIV. t. c. azt is, hogy az atyának ösi javáról gyermekei kizártával végrendeletet tenni nem szabad, és a plana successional is a bíróság a törvénnyel ellenkező végrendeletet elvethette. Én azt hiszem, hogy miután az 1848-ki XV. t. c. fentartotta az 1836-ki XIV. törv. cikket, azt nekünk observálni kell. Én részemről, és minden követtársam azon elhatározással jöttünk Pestre és e terembe, hogy az 1848-ki törvényeket körömszakadtaig védelmezni fogjuk mind közjogi mind magánjogi tekintetben, s épen az országbírói értekezlet javaslatában különös megsértését látom az 1848-ki törvényeknek. Csak az urbériségekre megyek át. Az urbéri tartozásokat, az 1848-ki ha jól emlékezem IX. t. c. szünteti meg végképen. Én az urbéri tartozások alatt értem mind azt, mit a volt jobbágy, földesurának tartozott teljesíteni Mária Theresia urbére, es ennek folytán az 1836-ki országos törvények értelmében, a hol két categoriába jönnek a volt urbéreszek, s így is szolgáltak. Nevezetesen a törvény különbséget tesz az olyan volt urbéres polgárok között, kiknek volt, és különbséget tesz azok között kiknek nem volt faizásuk. Azok kiknek urberi faizásuk volt, természetesen pótszolgálatot tartoztak a törvény értelmében tenni, t. i. ölfát hordani, részint pedig ölfát vágni sat. Az 1848-ki IX. t. c. azt mondja, hogy mindenmű urbéri szolgálatok tartozások dézsma és pénzfizetések megszüntetnek, és a földesurak az állam által e részben kármentesítettnek. A törvényben én nem látom azt, hogy ezen urbéri faizásszolgálat fenhagyott vagy annak megváltása a volt urbéreszekre rovatott volna; sőt inkább abból világosan látom azt, hogy a törvény azt is eltörölni kívánta, és midőn eltörölte, egyuttal biztosította a földesurakat, hogy a támadt sérelmek kárpótlását megadja. — És mit tartalmaz az 1853-iki mart. 2-kán kiadott pátens? E pátens ismét szembe állítja a földesurat volt jobbágyaival, s azt eszközli, hogy a földesur kénytelenítettik beperelni volt jobbágyait, mi újabb ingerültségre szolgáltat alkalmat. A földesurnak teljes joga volt a faizás kármentesítését követelni; de a status, respective a pátens őt attól elvetette, és utalta a jobbágy ellen s ekkép az 1848-ki IX-ik törvényt alapjában sértette meg. Egyiknek másiknak ugyan, kiknek kevés volt a jobbágya, nem esett ez oly nehezen, s ő ezt inkább elengedte, mintsem hogy jobbágyaival verbe állott volna; de hol ezekre

ment, ott nem lehetett ezt oly könnyen elengedni. Ezen pátenis, mint mondám világosan ellenkezett az 1848-ik IX. t. cikkel, újabb ingerültséget szült a volt urbéreszek és a volt földesurak közt, s én most ezen munkáltságban azt látom, hogy ez teljes erejében meg van tartva; az országbirói értekezlet javaslatában ugyan, — mely értekezletnek egyébiránt minden egyes tagját igen tiszteltem, az mondatik, hogy ez semmi ellenkezésben sincs a magyar törvényekkel. — Már tovább is szólottam, mint talán kellett volna, de még csak Horváth Boldizsár tisztelt képviselő társunk megjegyzésére akarok felelni. Ő azt mondotta: rendkívüli körülmények rendkívüli eljárást igényelnek. Igaz, hogy most rendkívüli körülmények között vagyunk, melyek rendkívüli eljárást igényelnek, s én szívesen reá állok, hogy mi tegyünk, hanem ne más által tetessünk. Igen óhajtottam volna, ha a bizottmány az országbirói értekezlet javaslatát átvizsgálta volna, és a mi belőle kihagyandó, azt kihagyta volna, és terjesztette volna a ház elibe, mely esetben a ház tanácsát hozzá adhatta volna. Én olyanra, a minek hibás voltáról megvagyok győződve, pedig meg kell győződve lennem, mert elolvastam betűről betűre, olyanra azon tanácsot nem adhatom, hogy ezt a ház elfogadja; ha pedig nem olvastam volna el, úgy nem adhatnék tanácsot mert nem tudnám, mi foglaltatik benne. E szerint szavazatomat odaadom, hogy saját törvényeinket helyreállítsuk, és az országbirói értekezlet javaslatát elvesszük.

Madarász József.

Nem tartozom azok közzé, kik azt vélik, hogy itt nem lévén helye az értelmesítésnek, az időt raboljuk. Habár vannak, kik nem egyforma mértékben érdekeltetnek ezen kérdés iránt, nem lehet tagadni, hogy a törvénykezési kérdésnek tárgyalása köz- és magánjogi tekintetben fontossággal bír. Közjogi szempontból véve a hosszabb tanácskozás óhajtatásától elállván, kiválólag magánjogi tekintetben akarok a kérdéshez szólni. Magánjogi szempontból egyenesen az előttem szólott képviselő uraknak Pap Mór és Horváth Boldizsárnak indokaiból meritem azt, hogy az osztrák polgári törvényből és a pörrendtartásból a mi törvényeinkbe becsempészni óhajtott szabályokat, melyek ellenkeznek alkotmányos törvényeinkkel és azon millióknak jólétével, kikért mi ideiglenes rendszabályokat alkotni akarunk, megtámadni kötelességünk. — Azt mondják némely képviselő urak, hogy bizonyos szabályokat kell felállítanunk, hogy legyen törvénykezési rend, s hogy a törvény ne legyen felfüggesztve. Hiszen ki akarja azt felfüggeszteni? Hiszen mi hazánk törvényeit akarjuk alkotmányos törvényszékeink által végrehajtatni; s midőn azt mondjuk, hogy alkotmányos törvényszékeink fenállása mellett az egyedül létező magyar törvények szolgáljanak zsinórmértékül: akkor nem hagyjuk el a hazának millióit. — Én a magyar nép közt kisebb körökben is forogtam és tudom, hogy örömmel üdvözlö az azon korszakot, melyben hazánk alkotmányos törre léphetvén, föléledhet benne azon remény, mely szerint megszabadulhat azon osztrák polgári törvénytől és fonák pörrendtartási paragrafusoktól, melyek a nép erkölcsét és anyagi jólétét megrontották; tudom, hogy örül a nép annak, ha osztrák törvény és pörrendtartás helyébe a magyar törvények léptetvén gyors és

olcsó igazságszolgáltatást nyerend. Igen, száz meg száz esetet tudok, hogy a nép egymás közt sem merete pereit folytatni, mert az osztrák polgári törvény és perrendtartás mellett, — ámbár megengedem német atyánkfiaiaknak, hogy okoskodni tudnak, — attól tartott, megnevezni ugyan senkit nem akarok, hogy a pert mindig tovább huzzák, hogy a feleket a bírók és ügyvédek kizsákmányolhassák. Én tehát, a ki az élénk terjesztett országbirói értekezletbe az említett birói eljárásnak nyomait becsempészve látom, azt egyáltalában el nem fogadhatom. — A bizottmány is nem ezen értekezleti munkálat elfogadására volt kiküldve, hanem oda lön utasítva, hogy alkotmányos magyar törvényeink szellemében egy ideiglenes törvénykezési rendszert ajánljon. S miután ilyen nem ajánltatott, annál inkább hozzá járulok Halász Boldizsár képviselő társam indítványához, mert szerintem a politika javallja, hogy képviselő testületünk iparkodjék arra felügyelni, hogy mit ne tegyünk; ne tegyünk t. i. semmit, mi bennünket a törvényes térről, legkevésbbé lesikamlíthatna; inkább szenvedjünk, ha van szenvedni való a magyar törvények visszaállításával, mert ez inkább kötelességünk, mintsem hogy magunkat a törvényes ösvényről letereltetni engedjük, melynek utómegállapodási pontja bizonytalan. Ugy hiszem, sokkal tanácsosabb a képviselő testületnek e téren azt tenni, mit Halász Boldizsár ur mondott, inkább mint az értekezlet munkálatát elfogadni. Ne legyünk önámításban az iránt, hogy azt a tényleg fennálló hatalom előlegesen vagy utólagosan el nem fogadja. Ne ámítsuk magunkat, mert az országbirói értekezlet művének elfogadása által, mely a mi törvényeinkbe idegen törvények maradványait csempészne be, a képviselő ház midőn egyenlőséget akarna megállapítani, épen az egyenletlenségnek és visszavonásnak magvait fogná elhinteni. — Én is azon hitben vagyok, hogy a képviselőháznak a törvénykezés iránt valamit kimondania kell; de ne mondjunk ki olyat, melylyel az általunk nem helyeselt paragraph-rendszer lenne megállapítva. Én tehát épen azon félelmi indokokból, melyek az értekezleti javaslat netaláni elfogadása által bennem keletkeztek, ajánlom a háznak, hogy a választmányt bizza meg újra, miszerint ez hazánk törvényeihez alkalmazva adjon elő oly törvénykezési javaslatot, mely magyar törvényeinkkel és a közkivánattal megegyezik.

Batthányi István gróf.

Nekem nem szokásom ingadozni, mert valamint 1848, 1849-ben jó előre tisztában voltam magammal minden kérdésben, ugy most is tisztában vagyok. — De a fenforgó jelen kérdésben, megvallom majdnem a jelen percig ingadoztam azért, mert szükségesnek tartottam irányt adni, minekutánna erre in partibus nagy szükség van. Félek ellenben attól, ha a ház elfogadja a javaslatot, épen ezen irány fog a kormánynak segédkezet nyújtani, és így fegyvert adunk ellenünk kezébe, mit felhasználhat. — Megvallom igen óvatosnak kell lennünk; örködéve és vigyázva kell mindent elvetnünk 1848. fentartására. Jól tudjuk mily szellemű kormányval van dolgunk, tudjuk azt, hogy ez a csalásban remekel, ismétlem tehát legyünk óvatosak. — Nem ezen teremben, de e napokban parlamenti ülésben ezen szavak hangoztak „hogy ki kell békülni minden áron“ én erre azt válaszolom : A mit a 1848-ki törvények

szerént visszakövetelni jogunk van, azt biztosítani kell minden áron. — Ezek után nem akarván a ház türelmét fárasztani, röviden azt kívánom „fiat justitia, aut pereat mundus“ a 48-iki törvény alapján. És ennél fogva nem pártolom a bizottmány javaslatát.

Buzna Lajos.

Nézetem szerint képesítve kell lennünk arra hogy egy önálló munkálatot is készítsünk. De ne tévesszük szem elől azt, miszerént, mi nem vagyunk jelenleg képesítve a törvényhozásra. Ha mi javallatot hozunk, annak olyannak kell lenni, mely az életből merítve legyen, s a nemzet mint tanácsot elfogadni kész legyen. Ha ezen javallat a nemzet érzelmével ellenkezni fog, az nem fog elfogadtatni, és magunkat, kompromitálni fogjuk az által, hogy a nemzetgyűlés olyat javasolt, a mit a nemzet el nem fogadott. Már pedig most ha arra figyelmeztünk, hogy minden hatóság e honban az 1848-iki törvények alapján szervezte magát, s minden hivatalnok és tisztviselő a szerint választatott meg, és mind e mellett oly javallatot ajánlunk, mely azon 1848-ki törvények szellemével és hangulatával ellenkezik, kérdem, vajon elfogadják-e ezt az országban? s nem ezt fogják-e mondani: hogy azt nem a törvényhozás, hanem csak egy tanácskozó testület javasolta, a mely a törvényhozásra maga sem képes (minthogy nem vagyunk kiegészítve), mi pedig helyhatóság lévén azt mint nem kötelezőt el nem fogadjuk, hanem miután a közfai köztünk megszűnt, s alkotmányos törvényeink visszaállítottak, attól várunk sikert. De közjogi szempontból is sértést követünk el, ha az említett javaslatot elfogadjuk; mert magunk is azt hirdetjük, hogy az 1848-ki törvények alapjától eltérni nem akarunk. Ki volt mondva az 1848. törvényben, hogy a földesurak a vesztett urbériség kármentesítése végett a nemzeti becsület védpaizsa alá helyeztetnek. Mit látnak azonban az urbéri viszonyokat rendező pátensben? Abban az foglaltatik, hogy bizonyos maradék földek cím alatt a kárpótlást magok a jobbágyok fogják teljesíteni. Ez által igen sok jobbágyra nagy teher hárul. Tudok eseteket, hol bizonyos helység megegyezvén volt földesurával az urbéri váltságára nézve, minden évben 20,000 pftot fizet, s ez 80 házra esett; tiz év alatt kell a helységnek a nagy terhet lefizetni, holott az 1848-iki törvény szerént a volt földesurat a nemzeti becsület garantirozza, hogy tudniillik a kárpótlást a nemzet fogja teljesíteni. Már csak ezen szempontból is miként lehet meghagyni az urbéri viszonyokat rendező pátensst, ha az 1848-ki törvényeinkkel nyílt összeütközésben van? Ha már javaslatot kell nekünk készíteni, az olyan legyen, a mely az 1848-ik szellemével nem ellenkezik. Ugyszinte az ösiségi birtokviszonyokat rendező pátensben csak azt említem, hogy az ösiségi viszonyokkal nem voltak a bírói zálogok semmi összeköttetésben. — Az ösiségi pátensben az áll, hogy a ki egy év alatt lehető keresetét igénybe nem veszi, keresete azontul elveszett. Ezen szempontból tudok eseteket, a hol bizonyos kiskoru árva gyámság alatt lévén, a gyámnok elhalt, az árva érdekében a kereset egy év alatt be nem adathatott — s az árva 160 holdnyi birtoka elveszett. De több ehhez hasonló eseteket, sérelmeket is lehetne felhozni, melyek azon erőszakos pátens által elkövetettek. Nem

kell senkinek több biztosítékot adni, mint a mennyit maga kíván. Itt reánk tukmáltatik egy jogbiztosíték a telekkönyv, akaratumk ellenére mely leginkább egykét azt vezető és bemondó egyének önkényén alapult, úgy hogy a kirendelt határfutók gyakran a tényleges birtokosok helyett azoknak árendásait irták be mint tulajdonost, és ezen visszaélésből az következett, mert a nép tudomására nem esett a telekkönyv kihirdetése — hogy reclamatio nem történt, s a birtokos elesett igazi birtokától. Ezeknél fogva miután a pátens különben is garantiát nem ad sem a birtok sem a hitelre nézve — én azt el nem fogadom. Ha mi tanácsot akarunk adni, adjunk oly tanácsot, mely az 1848-ik évi törvényeink szellemével nem ellenkezik, — részemről a bizottmány javaslatát el nem fogadhatom.

Szdlé Antal.

Tisztelem én a magánjogot, mint mindenki más, de annak oly tulajnyomóságot, mint Horváth Boldizsár képviselő társunk, és maga a bizottmány adott — nem akarnék tulajdonítani. Mert az én meggyőződés szerint, tiszteletben tartván a bizottmány véleményét — veszedelmesnek tartom. A közjog ugyanis oly arányban van a többi joghoz, mint az agyvelő, a test többi részeihez, úgy, hogyha az kórállapotu, rendetlen lesz a többi testrészeknek minden mozgása; és bizonyára magánjogi állapotaink baja a közjognak akár hanyagság, akár más mostoha körülmények által lett zavarodásában rejlik. Tiszteljük tehát a magánjogot, de ne bánjunk vele káros sietséggel, hanem óvatossággal és szorgalommal. — Én nem akarnék anyagot szolgáltatni az általános elfogadással, hogy a kormány önkényre ingerüljön, s arra ébresszük: parancsoljunk csak ezeknek, magok fogják a helyeslés pecsétét rendeleteinkre ütni. Azon esetek, melyeket Horváth Boldizsár képviselő úr előadott, csak hypotheticusok, s olyakat nem négyet, de számtalant lehet csinálni, de kérdés, beállnának-e és birna-e egy vagy más, vagy ha több is, oly túlsúlylyal, hogy miattok minden közjogot felkellessen áldozni. Hallottam említett, hogy némelyek károsodnának, ha rendelkezés nélkül hagynók a magánjogot. Ne zavarjon bennünket, ha egy vagy több esetben lézag vagy hiány fog mutatkozni, vannak váltó, csőd, hitel, áruszállítási, kereskedelmi, mezőrendőrségi, jobbágyok örökösödési, s sok más szép törvényeink; az árvákat, özvegyeket és kegyeletes legatumokat, a magyar jogelv miszerint „causae piae sunt privilegiales“ fedezi oly módon, hogy minden jogkétség vele igazságosan kitölthető. Az egy nemesi örökösödési rend, melyet az absolut kormány összezavart, az egyedüli mely tán szenvedne. Azonban az sem oly veszedelmes; a mennyi a felperes, annyi az alperes, a mi annak tetszene, ennek nem tetszene, — s azok között sem maradna a dolog hosszú időre intézetlen, s vigasztaljon az e házban igen szivesen gyakorta hallott Tacitus: inest cuilibet magno exemplo aliquid iniquitatis, quod tamen salute publica compensatur. Ha mi a magyar törvényekhez tartjuk magunkat tisztán — a mi lézagos ki fog tűnni, és mutatkozni hol kellessék segiteni, de ha sok törvénnyel összezavarjuk, s mindent összekevertünk, hasztalan lesz minden munkálódásunk. — Azt sem osztom a mit képviselő Papp Mór kissé tévedten hozott fel, mert

előhozta azon eseteket a midőn az absolut kormány országgyűlésen kívül hozott be némely ideiglenet rendeleteket melyek később részint a gyakorlat részint a következtett országgyűlések által mégis elfogadtattak. Engedelmet kérek, azok a 18-ik század túlnyomó absolut kormány igyekezetei voltak; melyek még a 19-ik századba is egészen 1848-ik évig átszivárogtak, hogy a magyar országgyűlés csak consultativ befolyású, de ne legyen soha határozó ereje. — Én tehát ezen nyomon nem mennék, s ezen eseteket arra nézve nem akarnám felhasználni, hogy újabb önkény elfogadására például állítsam későbbi inkább kényszerült, mint szabad elfogadtatásukat. — Közjogi tekintetből egyébiránt már a magán bizottmányban megmondottam, és most is úgy nyilatkozom, hogy praeoccupatioba, és következtelenségbe estünk ezen országbírói határozatok tárgyalásával, a mennyire, ha az 1848-ki kormányszék megadatik, a törvénykezés rendezése annak első teendője lesz, ha pedig meg nem adatik, mi törvényhozásra incompetensek vagyunk, míg az 1790-ik évi t. c. fenáll. — Küldetésünk pedig törvényhozás; s eztással helyettesíteni nem lehet, mint némelyek akarnák az ideiglenességgel, vagy csak ajánlattal pótolni. — Én tehát az egészet mellőzendőnek tartom. — Legyen mégis szabad csak kettőt említeni, az egyik, a 174. és 175. szakaszok mik szerint az osztrák perrendtartás hagyatik fen, az addig indított, és azon határnapig honnan ezen eljárás életbe lépend indítandó minden perekre nézve. Az osztrákok a magok perrendtartását a mi pereinkhez ragaszták, miért nem? — Az osztrák szereti a magáét, saját geniusa szerint, ezt rosszalni sem lehet; de hát mi magyarok, a kiknek ugyis más a geniusa, ne a magunk eljárását válasszuk, de az osztrákét, még az 1853. előtt indított pörökre is, hová a polgári perrendtartás úgy illik mint ököl a szemre? Így megzavarni jelen institutioinkat, és jogfogalmainkat nem illenek, hogy ezen képviselő háztól kimenjen. — A másik, az urbéri ügyek. Ezek úgy állittatnak oda mint privat pörök, — holott azok juris publici ügyek. A magyar törvényhozás ős eredettől ilyeseknek tartá már akkor midőn még uri-megyeikormány gyámsága alatt volt a plebs contribuens — mert állapotuk mint osztályé, a nemesi osztályétól különbözött. Az 1848-ki törvényekkel a felszabadítás és közteherviseléssel ezen characterétől meg nem fosztattak ezen ügyek, sőt még eminenter növekedtek, mert a plebsből lett nép vagyis populus, a ki felszabadulásakor birtokban volt, és hagyatott. Ezt tehát oly könnyen venni nem lehet. A cs. k. pátensnek alkalmasint balfelfogása, azon ideának tört hallgatag utat, hogy az urbéri perek magán perek. Az országbírói értekezlet határozata, midőn azt mondja, hogy az 1836. és 1848-ik viszonyokba az azóta keletkezett legfelsőbb szabályok nem ütköznek nem áll, sőt inkább — nem mondom ugyan mindenben, de igen lényeges részeiben ütköznek. Buzna képviselő megemlíté a remanentiákat, igazsága van, jól fogta fel. Osztom nézetét, és hozzáadom az írtásokról szóló 9-ik szakaszt, mely úgy látszik jobba akarta tenni az 1836-ki törvényt és véghetetlenül megrontá. Már pedig ezen kérdés illeti a Kárpát alját Pozsonytól Marmaros Erdélyig, melynek fenmaradását szem elől téveszteni, és ezek jövőjét azon veszedelmes irányban hagyni nem lehet, mint a minőt vettek, a mit állítani a ház előtt nem mernék, ha a cu-

riánál levő legalább egy nevezetes község (Gayár mező városé) pörére nem mutathatók. Továbbá az 1848-ki törvények az urbéri pörököt a curiára hozták. Ez helyén volt akkor, mert felelős magyar miniszterium volt, mely egyszersmind a nép felszabadításán működött, a mint 1848-ki 2. júliusra összehitt országgyűlésre az akkori igazságügyi miniszter az irtás és egyéb urbéri természetű kérdésekben javaslatot is dolgozott ki, a miről a népnek tudomása, és iránta ereklje gyanánti tisztelete van. Most azonban midőn felelős miniszterium nincsen, s a curia tisztán törvénykezési, és nem administrationalis szempontokból meríti ítéleteit, tartani lehet, hogy a törvények hiánya hézagai és mindennemű ütközései miatt, az urbéri pörök ne vegyenek egy oly irányt, melynek lehető véseztől a magyar hazát megmenteni mindenki kötelessége. — Ezeknél fogva én a bizottmányi javaslatot, s vele az országbirói értekezletek határozatait el nem fogadhatom.

A tárgy fölötti tanácskozás másnap június 21-kén folytattatván, a bizottmányi javaslat egészbeni elfogadása ellen szólottak e napon:

Szilágyi Virgil.

Uraim! — Épen nem lehet csodálnunk, ha ezen annyira száraz tárgy mellett máris unatkozik a tisztelt ház s pedig annyira, hogy a tanácskozás legelső napján azzal akarta azt mintegy kezdeni, hogy a szavazást sürgette. Igaz, a tárgy nagyon száraz, és így szép beszédeket mondani nem lehet. Jogkérdésekről van szó. De azt hiszem, hogy épen azokra nézve, kik a kérdést szavazás által sürgetik eldöntetni, azon reményben hogy többségben vannak, — bizonyosan nem lehet érdekük ellen, ha nyilvános tanácskozás folytán legalább némi nyoma lesz azon érveknek, melyeket a javaslat-elfogadás indokolására felhozni jónak láttak. Talán épen ezen türelmetlenség által lenyomott hangulatnak tulajdonítható az is hogy Szombathely érdemes képviselője tegnap párhuzamot vonván a köz- és magánjog fontossága között, azt mondá, hogy a közjog terén ő legszigoruan ragaszkodik ugyan az alkotmányosság feltételeihez, de mi a magánjogot illeti, ez sokkal csekélyebb dolog, itt a célszerűség szempontjának könnyen helyt enged, ő ezen szempontból semmi nehézséget nem lát abban, ha ily, szerintem igen nagy horderejű munkálatot, minden további vizsgálat nélkül a ház elfogad. Ha igaz is, hogy a közjogi élet, a közjogi intézmények összege képezi különösen azon biztosítékokat, melyeknél fogva a polgári szabadság egy hazában lehetővé válik, de más részről a magánjogi rendszernek összege az, melyben és mely által a polgári szabadság különösebben kifejlődik. Mindenesetre a két jog, a köz- és magánjog elválaszthatatlan összefüggésben áll egymással; mindakettőnek célja egy: kifejteni s megszilárdítani a polgári szabadságot. Mutatja ezt a jogtörténet fejleménye. Oly országban, hol az absolutismus ütötte fel táborát, a magánjog rendszere bizonyára nem képes oly irányban fejlődni, mely a polgári szabadságnak kedvezne; és épen azért oly országban, minőben jelenleg élünk, midőn az alkotmányosság helyreállításáról van szó, ha a polgári szabadság feltételeit meg akarjuk

menteni, meg kell mentenünk a magánjog azon rendszerét is, mely az alkotmányos élet levegőjében fejlődött ki, és ovakodnunk kell oly részleteket könnyelműen átvenni az absolutismus uralma alatt kifejldött magánjogi rendszerből, mely részletek bizonyára magát a polgári szabadságot, annak minden feltételeit megmérgezik. — Az előttünk fekvő munkálatra nézve különbség nélkül, azt lehet mondani, mindenki elismerte, hogy az rendkívül hiányos, hogy az igen rossz. Ha már most valaki azt mondaná, hogy hiszen: van néhány százezer paragraphus az osztrák uralom korából, miért ne lehetne azokat 307-tel szaporítani? Ezt érteném, ennek van némi logicája; ha valaki szereti a parangraphusokat, azokat szaporíthatja. De midőn valaki azt mondja, hogy az országbirói értekezlet munkálata oly annyira rossz, miszerint annak részletes tárgyalásába s megvitatásába ne bocsátkozunk azért, mert ez maga végtelen bonyodalmak terére vezetne bennünket, és így éppen mert ilyen rossz, minden további tárgyalás nélkül fogadjuk el általában és mintegy nyálabszámra szaporítsuk a káros paragraphok tömegét, ez felfogásom szerint erős logicának éppen nem nevezhető. — Nevezzük meg uraim! a dolgot a maga nevéen. Mi ez az országbirói értekezleti javaslat? — Az oct. 20-i diploma, midőn alkotmányos ígéretekkel lépett a nemzet elé, fentartotta a birodalmi hatalom számára a hadügyet és a pénzügyet, de egyszersmind gondoskodott arról is, hogy a magánjog rendszere, mely az absolutismus alatt behozatott, a magyar országgyűlés intézkedéseig életben maradjon. És miért történt ez? Azért talán mert a magyar magánjogi törvényeket úgy anyagi, mint alaki tekintetben visszaállítani nem lehetett? Éppen nem! Hanem ez azért történt, mert nem adták fel a birodalmi egység tervét, és ezen birodalmi egység felé törekvésnek egyik basisául meg akarták tartani hazánkban a magánjog rendszerében kifejlett azon törvényeket, illetőleg pátenseket, melyeket Ausztriában életbe léptettek. — Ez volt a valódi ok, azon reményben, hogy hiszen az országgyűlésnek sok más fontos teendői lesznek, és évek mulhatnak el, míg a codificatio megtörténhetik, addig majd beékeli magát megromlott alkotmányos életünkbe az osztrák törvények rendszere! Ez volt a cél. — Azonban mi történt? A megyék és városok nem annyira ezen célra reflectálva, mint inkább ösztönszerűleg alkotmányos irányuknál fogva beléptek a törvénykezés gyakorlatába: belépett számos törvényhatóság s már azon ponton állott a dolog, hogy többiek is követvén e példát, a magyar törvénykezés bevégzett tény leendő, s a bécsi urak számítása tetteleg meghiusul. Most ennek meggátlására feltalálták az országbirói értekezletet. — Ezen országbirói értekezletnek feladata volt, bizonyosságot szolgáltatni arról, hogy a magyar magánjog rendszerét változtatás nélkül helyre állítani nem lehet. En uraim! tisztelettel viseltetem azon országbirói értekezlet minden tagja iránt; elismerem, hogy ők mind nagy tudományu férfiak. De sokszor megtörtént már, hogy éppen a legnagyobb tudományu férfiak, megfélelkezve a gyakorlati élet igényeiről, magukra disputáltak oly dolgokat, melyekről talán addig nem is álmodtak. És megtörtént, hogy az országbirói értekezlet kebelében csakugyan kifejldött azon nézet, hogy bizony itt octroyalni kell, itt a magyar törvényeket helyre állítani nem lehet; és így készült ezen szerencsétlen javaslat. —

Egy oly szegénységi bizonyítvány az a nemzet ellen, a bécsi urak számára, melyből azok egyenesen azt olvashatják ki, hogy ime Magyarország nem képes a maga törvényeivel egy percig megállani a nélkül, hogy mind az anyagi, mind az alaki osztrák jogból igen számos részleteket jogi rendszerébe átvegyen. Így fogom én ezt fel uraim! s ezt annál szomorítóbbnak tartom, mert a bizonyítvány, mely ki van állítva, nem igaz! Ezzel azt akarom mondani, hogy nem áll az, mintha a magyar magán-jog rendszerét úgy anyagi mint alaki tekintetben helyreállítani nem lehetne ily octroyált javaslat elfogadása nélkül; nem áll az, mintha ezen javaslat egyáltalában szükséges volna. — A szükségességet illetőleg főkép az ősiséget eltörölő 1848-ki XV. t. c. jogi következményeire történt hivatkozás, és megvallom, megdöbbentő volt hallani egy képviselő társunktól, ki odáig ment, hogy azt mondá, miszerint ezen törvény által az egész addig fennállott örökösödési rend el van törölve! Azt hiszem, ez oly képtelen állítás, melyet cáfolni sem kell. Mert a mint Pest-Ráczkeve kerületének érdemes képviselője helyesen kifejtette, az 1848-adi XV. t. c. az örökösödési rendnek az ősiségi törvényekből kifejlett akadályait elhárítván, visszavezette az örökösödés rendét a természeti öröklés medrébe s így ezen újabb törvényt combinálva a régi örökösödési törvényekkel, nem leendő Magyarországon alkotmányos bíró ki minden fennforgó kérdést ezen combinált törvények szelleméből igazságosan eldönteni nem tudna. — A szükségesség szempontjából felhozták többen különösen a bányászati ügyeket, mik előttem is nagy fontossággal birnak, mert egész vidékek érdekeit igen közelről érintik. Ezen bányatörvényekre nézve az volt mondva, hogy kívánatos ugyan, tehát lehetséges is, hogy a magyar törvények visszaállítsassanak: de ha ezen javaslatot el nem fogadjuk, azon esetben a bécsi miniszterium ki nem bocsátja kezei közül a bányai ügyek kezelését. — Azonban azt kérdem, hogy ha elfogadjuk azon munkálatot, a breznóbányai érdemes képviselő, ki e tárgyra különös súlyt fektetett, jót áll-e arról, hogy Pléner ő excja oly naiv ember legyen, ki ezen javaslat elfogadása folytán egyszerre eltörli az alkotmányellenes bányabíróságokat, és önként visszaállítja a magyar alkotmányos bíróságokat csakhogy a magyarországi bányászat jövedelmeit kezei közül kibocsáthassa?! Én ezt tőle reményleni nem tudom. — Mi a telekkönyvet illeti, mi szinte nagy fontossággal bir, nincs e házban senki, ki azt mondotta volna egyetlen szóval is, hogy a magyar magánjogi törvények visszaállításával a telekkönyvek tovább ne használtassanak. Hiszen mindazon megyékben, melyekben a magyar magánjogi törvények szerint az igazságszolgáltatás folyamatba tétetett, és minden fenakadás nélkül kezeltek, a birtokváltozások és betáblázások alapjául nagyon természetesen átvétettek a telekkönyvek, mint birtokösszeírási munkálatok, s csak maga a birtokváltozás s betáblázás ügye vezetetik már most a magyar magánjogi törvények szerint. A telekkönyvek létezése veszélyt, és a közhitel valami csorbát egyáltalában nem szenved az által, hogy azon telekkönyvek egyes rovatainak folytatásában a magyar magánjogi törvények szerint történik az eljárás. — Ha jól emlékszem, különösen e szempontok voltak azok, melyekből a javaslat elfogadásának szükségességét többen igyekeztek kimutatni. Azonban még

hagyján ha csak szükségtelen volna e munkálat életbeléptetésének egy helyeslő határozattal elősegítése! Nézetem szerint, midőn legtávolabbról sincs, bizonyítva a szükségesség, még a mellett e munkálatnak elfogadását a legveszélyesebbnek s milliók érdekeit kockáztatónak kell tartanom. — Nem is szólok arról, hogy ezen munkálat majd minden lapján pátensekre történik hivatkozás, és azon sok ezernyi paragrafusokból álló pátensek gyakorlati érvénye ezen javaslat által mintegy szentesítést nyer nemcsak a multa nézve, a miben százezreket tönkre juttató eredményeit megváltoztatni alig áll többé hatalmunkban, de szentesítést nyer még a jövőre nézve is, mert azon pátensek szerint lesz kénytelen a bíró ítéletet mondani. Midőn e mellett a javaslatnak telekkönyvre vonatkozó részében az mondatik ki, hogy az osztrák polgári törvénykönyvből mind azon rendelkezések, melyek a birtokra, azaz a dologi jogra közelebből vonatkoznak, épségben tartandók, bizonyosan el lehet mondanunk, hogy ezen javaslat a polgári codexnek legalább felét szentesítette. — Már most, ha veszem a jog alaki részét, ha veszem, hogy a javaslat az osztrák perrendtartásból egy lélekölő, költséges és hosszadalmas rendes írásbeli perutat csempész be jogrendszerünkbe, ha veszem, hogy a peres eljárás legfontosabb része, melynek feladata tulajdonkép a kiküzdött jogot érvényesíteni, — a végrehajtási eljárás minden nehézségei még a kisebb ügyekre nézve is átlántáthatnak a hazai földbe — valóban el tudom gondolni, mely veszélyeket fogna a javaslat elfogadása előidézni, s részemről azért azt csak kárhozatni tudom. — Csak egy kerülményt akarok közelebből az alaki jogra nézve érinteni. Azt mondja a javaslat, hogy mind azon perek, melyek ennek elfogadásaig kezdetnek, az osztrák perrendtartás szerint kezeltessenek. Említve volt már, a posony-megyei egyik képviselő által, mi lesz ennek közelebbi képtelen következése; az, hogy azon régi magyar perek, melyek az osztrák polgári perrendtartás szerint 1853-ban átalakítottak, és melyek még folyamatban vannak, most ismét harmadizben átalakítandók, s pedig ezuttal megint az osztrák polgári perrendtartás szerint annyiban, a mennyiben tudomásom szerint mindenütt, hol az alkotmányos bíróságok megkezdették működésüket, a felek e pereket már magyarra átalakítván, ismét visszavitték azon mederbe, melyben a kezdetnél folytak. — De nemcsak ez volna a javaslat következése, hanem az is, hogy miután már hónapokkal ez előtt az alkotmányos bíróságok működésüket megkezdették, és folytatják a magyar magánjogi törvények szerint, most, ha ezen javaslatot elfogadjuk, mindazon pereket, melyek a legközelebbi időben már hazai törvények szerint kezdettek s féligmeddig bevégezve vannak, most az osztrák polgári perrendtartásra kellene átídomítani; részint, mert a javallat szerint ennek elfogadásaig az osztrák perrendtartás érvényes, részint mert e javallat is a perfolyam osztrák rendszerét állapítja meg. — Nézetem szerint midőn ily következősei lennének azon javaslat elfogadásának, aligha fogja bárki is bebizonyíthatni, mintha az szükséges volna, s nem inkább a legnagyobb mértékben veszélyes. Hogy szükségtelen, azt bebizonyította maga azon körülmény, hogy még oly törvényhatóságok is, melyek az országbírói értekezlet munkálkodásának megkezdésekor azon reményben, hogy ezen értekezlet valami Kolumbus-tojást fog feltalálni, abbanhagyták

az alkotmányos bíróságok szervezését: midőn ezen értekezlet munkálatait látták, fejökét csóválva elővették alkotmányos törvényeinket s azóta minden fennakadás nélkül foly az igazságnak törvényes kiszolgáltatása. Tehát maga a gyakorlati jogélet megmutatta a javaslat szükségtelességét. — De hogy az veszélyes is lenne, a már mondottakon túl még egyre kívánom önöket figyelmeztetni. Mindenki elismerte a javallatot pártolók részéről, hogy ezen javaslat nem leend kötelező a törvényhatóságokra nézve; a mely törvényhatóság akarja az elfogadja, a melyik nem akarja, az nem fogja alkalmazni. Magam is ily meggyőződésben vagyok. Hanem vegyük a dolgot komolyan fontolóra! Mi lesz ennek következése? — A curia, mely alig várja, hogy ráüssük a helyeslés pecsétét ezen munkálatra, a legnagyobb mohósággal alkalmazni fogja azt az utolsó betűig, mindazon pátensekkel együtt, melyekre abban hivatkozás történt; minden perben, mely eléje megy, e szeriut fog itélni; és a magyar törvények szerint az alkotmányos első s illetőleg másod bíróságoknál lefolyt perek kilenc tizedrészt, ha azon munkálatot az ellenfél ügyvéde a maga részére ki akarja zsákmányolni, a curia cassálni fogja; mert ezen perrendtartás, mely itt megállapittatik, mind a per folyamára, mind a végrehajtásra nézve az osztrák pátensekből egy oly véghetetlen bonyolódott rendszert állít a magyar magánjog helyébe, mely szerint alkotmányos bíró józanul el nem járhat. — Ha már most a curia megsemmisíti az ily pereket, kérdem, mi lesz ennek következése? Mi történjék akkor? Az első bíróságok kötelesek lesznek-e ezen curianak megsemmisítő rendelkezéseit, s az osztrák pátensekre alapított ítéleteit respectálni, vagy nem? Ha azt mondjuk, hogy igen, akkor egy csapással megszüntettük a bírói függetlenséget, akkor aláástuk az igazságszolgáltatás legfőbb föltételeit, mert akkor azt mondottuk ki hogy az alkotmányosan ítélő bíró tartozik végrehajtani egy oly ítéletet, mely az ő alkotmányban gyökerező ítélete ellen törvénytelen, alkotmány ellenesen behozott szabály szerint mondatott ki a curia által. — Tehetjük-e ezt uraim? Adhatunk-e ily kenetet a törvénytelenségnek? Ha pedig azon nézetet emeljük érvényre, hogy az első bíróságok nem kötelesek elfogadni, nem kötelesek végrehajtani a curia ítéleteit, melyeket az előttünk fekvő javallat értelmében, alkotmányos törvényeink sérelmével bocsátand ki, akkor oly törvénykezési anarchia következik, mely, milliónyi károkat fog naponként okozni, a mellett, hogy a különböző eredetű bíróságok közötti heves küzdelmek keserűséggel is elárasztand bennünket. Oly anarchia következik az igazságszolgáltatásban melytől épen megakarnók azt menteni; megmenhetjük pedig egyedül az által, ha a magyar magánjogi törvények helyre állítását, melyek ellen egy bírónak sem lehet kifogása, minden tétova nélkül kimondjuk. — Kétségtelen az uraim! hogy a magyar magánjogi törvényekre sok reform fér. Már 1848 előtt érezte ezt a nemzet; igen sokan törekedtek a javításokat létesíteni, különösen az alaki jog körül, s én legjobban óhajtom, hogy mentől előbb képes legyen országgyűlésünk e bajokon segíteni. De addig zavart zavarra tetézni a bonyodalmakat ujabakkal szaporítani, millióknak kár okozni, részemről nem akarok s enélfogva én a javaslat elfogadására nem szavazhatok.

Böszörményi László.

Nem akarok türelemről szólni, habár valóban lehetne; mert itt nem egyes törvénykezési §§-sok alkotásáról van szó, hanem codexek alkotásáról, melyek alkotása éveket venne igénybe; azért kétnapi vitatkozást sokallani ily kérdésben nem találok helyesnek; ha már semmi egyéb nem volna, mint ezen javaslat, akkor ez maga is egy tömege a kicsereberélt pátenseknek. — Szilágyi Virgil képviselő társunk felemlítette az osztrák polgári törvénykönyvet; ő megmondotta, hogy a telekkönyvvel kapcsolatban levő birtokviszonyt illető része, az adás-vevés, elidegenítés, még az ingóságokat illetőleg is mind fel vannak tartva; de azt nem mondotta, hogy magában ezen munkálatban az örökösödési törvény is át van véve; -- ezek oly fontos körülmények, hogy én tanácsosnak nem tartanám, hogy azokon olyan nyakrafőre menjünk keresztül. — De mielőtt tüzetesen szólnék, ahhoz a mi e pátenszt illeti — mert hiszen ez is csak pátens, — én valami újat is akarok mondani, hogy a t. ház figyelmét annál is inkább megérdemeljem. Itt még nem tetetett szó arról, hogy ezen pátensek közjogi tekintetből mennyire veszedelmesek, tekintve különösen a statusgazdászatot. — Horváth Boldizsár képviselő társunk azt mondotta, hogy nincs oly közjog, mely a magánysérelemeket megorvosolná. Én megvallom e tant igen veszedelmesnek tartom, veszedelmesnek kivált a jelen viszonyok között, mert az octoberi diploma maga feunhagyja, igéri a magánjogi törvényhozást, de megfosztja az országot minden közjogi törvényektől. És az ország osztotta e tanveszélyessége iránti véleményemet akkor, midőn minden magánjogi előnyről lemondott inkább mint egy hajszálnyit engedett volna közjogaitól; s azt méltán tette az ország, mert a magán jogsérelem mindig csak időleges, legtöbbször vagyont érdekel, sokszor csak részben; a közjog pedig örökre tartó, neincsak vagyont érdekel, hanem életet is számtalan-szor; bizony, ha némelyek magán vagyoni sérelmet szenvednek is a közjog védelme miatt az nem oly áldozat, mintha a vagyon mellett életüket is feláldozzák. — Mondom hát, hogy a közjog sokkal fontosabb, mint a magán jogsérelem — Közjog szempontjából különösen a törvényhozás elve meg van sértve a javaslat által. — Én tisztelettel hivatkozom itt Deák F. képviselő urra; a fölrirat tartalma és mind az, a mi e házban mondatott, azon eljárással, hogy mi ezen pátenseket elfogadjuk, merőben ellenkezik. Fölriratunkban ki van mondva hogy míg az 1848-iki törvények visszaállítva nem lesznek, addig tanácskozni, egyezkedni nem lehet míg az absolut rendszer minden maradványai el nem lesznek távolítva, nem csinálunk semmit. — Már ha mi az absolut rendszer ezen 10 ives munkáját elfogadjuk, attól félek, hogy azt alkotmányosnak fogják mondani, mert az országbirói értekezletbe a lét-személyes tábla belefolyt, a cím tehát némileg alkotmányosnak látszik; de a tartalomban fentartattak a pátensek, mint az absolut rendszer maradványai. — De t. ház ezen javaslat magával az indítvánnyal, mi e tárgyban tetetett! szintén ellenkezésben áll. Mit mond az? „hogy a kinevezendő bizottmány felhasználva az országbirói értekezletnek törvényes tekintélyt ugyan éppen nem igényelhető, de mint bármely magánszemély

műve tekintetbe vehető, s talán hasznos anyagot szolgáltató tartalmát is, készítsen átmeneti javaslatot a törvénykezés ügyében.“ — Előbb még az mondatik: „hogy azon munkálatnak célja, hogy az osztrák büntetőét polgári törvénykönyv kimenjen életből“ a vélemény szerint pedig az utóbbi nagyrészen megmarad, és nem is mondatik, hogy ez magánbeszéd; mert nem is ilyen a vélemény szerint; és ha csak permissive is elfogadtatik a mint Kubinyi Rud. képviselőtársunk megjegyezte az nem csak tanács, akárhogy forgassuk a dolgot, mert a hétszemélyes tábla rögtön életbelépteti, s ez nem országbírói munkálat lesz többé, hanem a mi faktumunk, és mindazon hibákért, melyek a javaslatban, s a többi pátensekben foglaltatnak, mi egyenként és egyetemesen felelősek vagyunk minden egyes pontért az ország és egész világ előtt. — Mi már mondjuk, hogy nem javalljuk kötelezőleg; de ezt nem is kívánja a kormány, elég az, hogy mi a munkálatot féligmeddig elfogadjuk, a kormány majd szentesíti, mert övé a hatalom. Mondom, hogy e tekintetben ellenmondásban vagyunk eddigi véleményünkkel, melyet nyilvánítottunk, de magának a jelentésnek is van jóformán ellenmondó tartalma, mert abban az mondatik, hogy mi semmi törvényeket nem törölhetünk el és újakat nem hozhatunk. Hiszen ezen pátensnek törvények; törvényekké lesznek az elfogadás által, melyek a régi törvényeket elrontják, s ez valóságos abrogatio, bár nem formális törvényhozás, hanem a meglévő pátenseknek helybehagyása jövőre mint *multra*. — Törvényhozási szempontból tehát magunkkal jönnénk ellenmondásba, ha ezen javaslatot fogadnók el. — Már most méltóztassanak statusgazdászati szempontból tekinteni a munkálatban fenntartott pátenseket; mindnyájan tudjuk, hogy vannak magánjogi törvények, melyek a nép elszegényítésére készítettnek és céloznak, ilyenek mindig léteztek, különösen absolut hatalom alatt; de ha az osztrák magánjogi pátensek nem voltak olyanok a közjogiakkal együtt, akkor a világon egy törvény sem volt soha olyan. — Ezek az elszegényítésre voltak célozva, és pedig bizonyos osztályoknak elszegényítésére, melyek pedig az ország alkotmányos szabadságát leginkább szívükön hordozták. — És kérdem már most a t. házat, hogy ha ezen pátensek olyannyira az elszegényítésre céloznak, üdvös-e ezeket a statusnak continuálni akár önkénytesen, akár kénytelenségből? célszerű-e azoknak a *multra* is érvényt kölcsönözni, a mivel eddig nem bírtak? mert ezen pátenseknek eddig kétségkívül a birtokviszonyokra nézve sem volt hitelök, és semmi esetre olyan, mint mikor az országgyűlés rájuk mondja némileg a helyeslést. — Ezen birtok pátensek érvényén mindeddig kétkedtek azok, a kik ezekre kalkuláltak, hanem azon naptól fogva, melyen ezen országgyűléstől bár permissive elfogadtatnának, azonnal biztosan számíthatnak. — Figyelmet kérek. Van a pátensek halmaza közt egy bankpátens is, melyről ugyan azt lehetne mondani, hogy magánszerződés, de ezáltal, hogy mi szentesítjük a birtokpátenseket, teljes érvényt szerzünk azon bankrendelet célzatainak, melyszerint árverésen kezdik az adós ellen a pert vagy helyesebben a jószágbóli kiküldetéssel; és ez kapcsolatban van az elszegényítési politikával. Mi a magánjogi szempontot illeti, ezen munkálat elfogadása által nyerhető előnyök nemcsak távolról sem közelítik meg a közjogi

veszteségeket, sőt ezen magánjogi előnyöket is az ezek által okozandó sérelmek sokszorosán túlsúlyozzák. — Már most kérdem a tisztelt házat, hogy midőn az országbirói munkálat a magánjogi pátenseket nagyobb részben fentartja, és még újakat is csinál, és midőn az osztrák perrendtartást is bizonytalan időre fentartja, így az ösiségi pátentst, mely szerint vannak esetek, midőn a határnap elmulasztása által igen nagy értékű birtok örökre elveszítették, még a közvetlen elsőbirtokos ellen sem maradván fenn kereset, s a telekkönyvi páteust, mely szerint gyám a kiskorú, férj a feleség, s haszonbérelő a tulajdonos vagyonát elsajátíthatta, de mely annyiban méltányosabb volt, hogy a jószág közvetlen birtokosa ellen megengedte a keresetet, míg az ösiségi pátens ennyit sem engedett meg — kérdem lehet-e ilyeneket folytatni, s bevágni a majd hivatott törvényhozásnak útját, hogy az ily sérelmeket, melyeket ezen pátensek kora előidézett, megorvosolhassa? Ezen eljárás nem tisztázza sem a birtok sem a törvénykezési rendszert, és ez minden tekintetben veszedelmes. — Annyiszor ismételtetett már e házban, hogy elég volna a munkálat szövegéből kihagyni a pátensek nevezetét, de eddigelé megmutattattott, hogy a tartalomban van a főhiba. Vádoltattunk, mintha mi a magyar törvények visszaállításával minden sérelmet orvosolhatónak találnánk; azt soha senkisésem mondotta, hanem csak azt, hogy a törvényeknek a moratoriummal visszaállítása mellett — mint azt Halász Boldizsár képviselő társunk indítványozta — sokkal kevesebb sérelem fennmaradni, mint ezen pátensek elfogadásával. De ha több sérelem maradna is fenn a törvények visszaállításával, ezeket szívesen tűrnék az illetők az elvek megmentéséért. — Tekintve már most a hitelérdeket, uraim! megvannak a telekkönyvi összeírások, ezek használatul szolgálnak, csak hogy a birtokváltozások és a betáhlázások nem többé a pátens szerint, hanem törvényes hiteles helyen folynának, illetőleg a megyei közgyűlésen való kihirdetés által, és e szerint a hitelkérdése el volna látva. — A milliók érdekét tekintve én e kifejezést csak frazisnak vagyok kénytelen tekinteni, mintha a magyar törvények visszaállítása helyett a pátensek elfogadása kedvezőbb volna a jogegyenlőség, és a nép érdekének. De itt csak egy érdekelhetné t. i. a büntető t. könyv különösen a bot büntetést illetőleg. De ez is mint Nyári Pál képviselő társunk előadta, célszerűen ellátható a törvényes jogegyenlőség elvéből, és én még azt mondom, hogy a botbüntetést már 1848-ban az akkori királyitábla gyakorlatilag megszüntette. A nép érdekében tehát nem hasznosak a hosszas perrendtartási és végrehajtási formák, azután e háromféle törvényt és pátentst is betanulni is igen nehéz. A mi pedig azt illeti, hogy a birói önkényre hagyjuk az igazságszolgáltatást a magyar törvények visszaállításával, azt teljességgel nem ismerem el; mert önkény mindég volt és lehet, s legtöbb birói önkény a sok §§-ok közt volt, azok sem birták megátolni; míg ellenben igen sok törvénytudósunk van, kiknek utasításai folytán a magyar törvények visszaállítása mellett jó akaratú bíróságok által, a milliók érdekei, melyekre annyiszor szereztünk hivatkozni, minden nagyobb sérelem nélkül el lesznek látva. Én gyakorló ügyvéd voltam, s tapasztalásból mondhatom, hogy e hosszas formák mellett a szegény ember, ha ügyvéde nem volt, mint felperes el-

utasított, mint alperes elmarasztaltatott. — Az urbéri pátens] illetőleg arra sincsen szükség, mert most az ily birtokrendezési pereket nem célszerű bolygatni; ha mégis valakinek tetszik, teheti azt a magyar urbéri törvények szerint is, de ezenfelül az urbéri pátens különösen az irtás és maradványföldek érdekében a birtokossal ellentétbe állítja a népet; és a jogegyenlőség szempontjából sem szükséges, mert ez azonnal életbe lépett, midőn a törvény eltörölte a kastákat. — Mondatott itt, hogy legalább részben az alkotmányos törvénykezés visszaállítatik, az országbírói munkálat elfogadásával. Már én megvallom tisztelt ház, nem foghatom meg, hogy pátensek hogyan teremthetnek alkotmányos törvénykezést; mert e munkálat semmit sem állít vissza, csak az absolut hatalom által kinevezett tisztviselők kényelmét. A személyfogságot eltörli ugyan, de ezt a 1848-ki törvények visszaállítása is megteszi; míg ellenben fennhagyja a végrehajtási pátensnek veszedelmes 126. §-át, mely szerint ha bár csekély összegekről szóló több, és így csak két betáblázás is van, például Pestvárosa ellen, az egyik adósságért az egész várost ellicitálják, a helyett, hogy csak annyit adnának el, a mennyiből mindenik adóssága kitelik. — Az anarchiát és reactiot illetőleg — tudjuk, hogy a reactio nem keres valódi nagy okokat, hanem hamis alapokon is kárhoztatja és rágalmazza a jó akaratot; eddig is csak a kormány csinálta az anarchiát minden ok nélkül, és soha a törvények visszaállítása. Osztom a tisztelt háznak abbéli aggodalmát, hogy az országgyűlés feloszlatatik, és hogy ez esetre a népnek a törvénykezésre rendezése iránti óhajását lehetőleg teljesíteni akarja, s e szempontból kényszerűségből fogadná el a t. ház az országbírói értekezlet munkálatait; de az ország épen nem kívánja, és hiszem, hogy senki, ki e pátenseket átolvasta, azoknak visszaállítását nem óhajtja. — Feltevé az országgyűlés elosztatását, ha ennek folytán hosszabb időre maradnak életben ezen pátensek, az absolut hatalom annál inkább célt ér, és több lesz a sérelem, ha pedig rövidebb időre, kevesebb a sérelem, de ez utóbbi esetben a törvények visszaállítása mellett is kevés lesz a sérelem, és mindig kevesebb mint a pátensek élete mellett. — Egyébiránt én úgy tudom, hogy a bizottmány nem a feletti véleményadásra küldött ki, hogy ez országbírói értekezlet munkálata elfogadható-e vagy nem, hanem arra, hogy készítsen a törvénykezés rendbehozására szolgáló átmeneti javaslatot. Már ha mi ennyi pátens-t csak tanácsolva is ajánlhatunk, akkor sokkal inkább alkothatnánk így tanácslólag alkalmazandó néhány rendszabályt. — Én azt tartom, hogy Halász Boldizsár képviselő társunk indítványa által az alkotmányos törvénykezés legcélszerűbben állíthatatik vissza. — Ha az országgyűlés elosztatik, akkor az absolut hatalom majd folytatandja alkotmányellenes működését; de mi legalább nem járulunk ahhoz sem önként, sem kényszerűségből; ha pedig nem oszlatunk el, akkor talán két hónap múlva alkothatunk érvényes és kötelező ideiglenes átmeneti szabályokat; azért pártolom Halász Boldizsár képviselő társunk indítványát.

Szűllő György.

Az országbirói értekezletet illetőleg a kiküldött bizottmány ajánlata ellenében beadott indítványok, és módosítások mutatják, mennyire hiányos, és nem alkalmazható azon munkálat; egyszersmind a bizottmány bejelentéséből is kiténik az midőn kimondja elvileg, hogy a ház kiegészítetlenül a törvényhozásba, és codificatióba nem bocsátkozhatik; én részemről nem is tartok lehetők olytörvényt, habár ideiglenes is az — mely nem kötelező, — kötelező erőt pedig nem akarunk tulajdonítani — azt sem kívánhatjuk, hogy az sanctionaltassék — mert alant jelenleg törvényt hozni nem vagyunk képesek, fent pedig az uralkodó hatalom nem bir joggal jelenleg azt sanctionálhatni. Továbbá megvallom, hogy az urbéri-ségre vonatkozó VI-ik szakasz 1-ső §-ban az 1790 35-ik cikkre való hivatkozás balmagyarázatokra adhatna okot — mintha azon év, és 1848 között keletkezett törvények csak ideiglenesek volnának, s így a 1836. és 1840. évi törvények erejét gyengíti, tehát ha elfogadná is a ház a munkálatot — erre nézve szeretném beiktatni, hogy az említett szakaszból a 1790. évi 35-dik törvénycikkre való hivatkozás kimaradjon. Ugyszinte az urbéri pereknek a curiára vitelével — 1848-ik évben felelős miniszterium lévén felügyelt a törvény sértésekre s jelenleg a curia mint törvényszék egyedül betű szerint fog itélni — és a törvény-kétségek miatt igazságos ítéletek majdnem lehetlenné válhatnak: — én tehát a javaslatot elvetendőnek véleményezem.

Várady Gábor.

Érzem, tisztelt képviselő ház! hogy e pillanatban midőn a ház türelme oly annyira kimerítettett, a szólás még ezüst sem volna, midőn a hallgatás bizonyosan arany leendene. De még is kötelességem e nagy fontosságú tárgynál némely pontokat érintetlenül nem hagyni. — Tökéletesen osztom a kiküldött bizottmány azon nézetét, hogy a magánjogi ügyletekre nézve jobbak a hiányos törvények a törvénytőlküli állapotnál, az iránt sincs kétségem, miszerint ezen javaslatot itt vagy el kell fogadnunk, vagy félre löknünk, a részletes tárgyalást és újabb megvizsgálást csak a bizottmány vagy az osztályok teljesithetvén; azonban tisztelt ház! itt nem hiányos törvényekről van szó, hanem nézetem szerint jogi és alkotmányos elvek megsértéséről, és egyedül ez kényszerít engem, hogy a bizottmány véleménye ellen szót emeljek. — Valóban én a legszerencsésebbnek érezném magamat, ha az országbirói tanácskozmány javaslatával meg tudtam volna lelkiismeretemet csak némileg is nyugtatni, mert hallom a pozitív törvények után esengő szövegeket, és érzem a nagy felelősséget, a mely reánk nehezedik, ha mi innen szétoszlunk a nélkül, hogy bárminő törvényeket vinnénk magunkkal haza; azonban engem mint képviselőt, sem a felelősség súlyátóli félelem, sem a különféle vélemények nem mozdíthatnak el azon térről, melyet én „törvényesnek és alkotmányosnak lenni“ ismerek. — Hogy a javaslatnak általában amugy behunytt szemmel elfogadása nem történhetik meg, ez szerintem kétséget nem szenved és csak is eziránti nézeteim támogatása érdekében emelek ki néhány pontot azon javaslatból. — Az ősiséget az 1848. XV.

t. c. elvileg eltöri, ezt a javaslat 2. §-a is elősmeri, s még is 10-ik s 14-ik és több §-okban a szerzett és öröklött vagyonok közti lényeges különbségek visszaállításával a törvényes elv megsértetik. A birói illetőségekre nézve folyvást azon bíróságokra történik hivatkozás, melyek 1848-ig fenállottak, nem pedig azokra, melyek 1848-ban is fenállottak. Ki nem látja itt az elvsértést és azt, hogy indirecte az 1847-ki állapot restituáltatik! Az alispáni hatáskör a visszahelyezési pereknél megnyirbáltatott s hogy egy kis törvényes színe legyen, az 1848. IX. t. cikke történik hivatkozás, mely t. cikk a volt urbéreszek elleni sommás perekben és nem a visszahelyezési ügyekben ruházza a szolgabiráknak a hatóságot. — Annyira gyűlöltük az osztrák perrendtartást, annyira iszonyodtunk annak a bélyegfogyasztásra irányzott tekervényességétől és még is a rendes írásbeli pereknél ezen polg. perrendben körülírt eljárás noha más szavakkal, más alakban és §§-okkal, de lényegben változatlanul, és minden szükség nélkül becsempésztetett. — Es mit szóljak a végrehajtásról? nem akarom ezen egészen osztrák perrend szagu cikket résztlceezni, elég levén megemlíteni, hogy a 115. §. pro forma megemlíti ugyan az 1832—36 XV. t. cikk 2-ik szakaszát, de azért a végrehajtást szenvedőtől még is elveszi a kijelölési jogot, — mert a könnyen pénzzé tehető tárgy, melyet a felperes elfogadni köteles, oly széles kifejezés, melybe a felperes mindig beleköthet. Ezen szakasz mellett tehát épen ugy lehet a jelenlegi hitel- és hitelbank, pénz és pénzforgalom hiányában a földbirtokost, földmivest megkoppasztani, megnyuzni, mint ez a német rendszer alatt oly rendszeresen történt. — A telekkönyvek tárgyában 1855 dec. 15-én kiadott rendeletet hatályában fenhagyja ezen javaslat és így annak minden következményeit is. Lehet, hogy az urbéri rendezésen, tagosításon, catastralis fölméréseken átment megyék talán inkább örvendhetnek ezen telekkönyvezésnek, — de például Máramaros és a szomszéd megyékre nézve az valódi csapás volna, — ha a helyszínelési munkálatok változatlanul meghagyatnának. — A gróf Nádasdy miniszter által azon vidékre becsempészett cseh, morva és német telekkönyvi biztosok elferdítették a birtokosok, — dülök, határok neveit elannyira, — hogy senki sem lesz képes azokra reáakadni. — A reclamatio szinte lehetetlen, s több munkába kerül mint az új helyszínelés. A biztosok hitelt adtak minden egyoldalú bemondásnak de miután az ő munkálataiknak nem adtak hitelt, és nem is adhattak (mert a mely kormány annyiszor csalt, szót és törvényt szegett, az nem igényelheti a bizalmat) tehát nem mentek a helyszínelésre, még a pénzbüntetésseli fenyegetésre sem, többen azt gondolván hogy ismét adófizetésről lesz szó, legtöbben pedig az egész intézkedéstől sikert nem várván, tehát 20—30 gazda birtokát is egy ember tetszése és kényelme gyakran érdeke szerint mondotta be. Hogy hitelünknek ez minő előnyére fog válni? mutogatni felesleges. Így válik az absolut és hitelvesztett kormány kezében a legüdvösebb intézmény is átokká, csapássá. Mi illeti az átmeneti intézkedéseket, ha semmi más kivető nem volna is ezen javaslatban, már ez is elegendő leendne arra, hogy tőle minden alkotmányát és törvényeit szerető magyar visszariadjon. Ennek első szakasza szerint az osztrákpolgári perrendtartás hatályban hagyatik az e részben kitüzendő határ-

időig, úgy szintén a hagyatéki eljárás iránt 1854. aug. 9-én kiadott szerencsétlen patens is. — Hisz a legtöbb megyében ezen patens és polg. perrend már hatályon kívül vannak téve, és most mi történik? az, hogy a kitűzendő határidőig ezen perrendtartás és eljárás ismét visszaállítatnak. Aztán ki és mikor fogja ezen terminusokat kitűzni? Talán mi? ekkor valóságosan kötelező törvényt alkottunk! vagy Bécsben, vagy tán a curia? ekkor mégis megosztottuk a törvényhozó hatalmat a nem alkotmányos hatóságokkal, mi bizonyosan nincs szándokunkban. — Azt meg sem említem, hogy mind a polgári perrend, mind a peren kívüli eljárás tárgyában kiadott patens datuma hibásan van idézve a javaslatban. Az urbéri földtehermentesítési és arányossági ügyekben kiadott császári rendeletek anyagi tekintetben meghagyattak s alaki tekintetben bár ez világosan ki nem mondatott, hatályon kívül tétettek, tehát ezen legkényesebb ügyben kétféle törvény vegyettített össze. A következményeket majd tapasztalni fogjuk. Ez oly noli me tangere tisztelt ház, melyhez vagy alaposan kell a törvényhozónak szólani, vagy hallgatni róla és sokkal okosabb leendene a megyék, alispánok, szolgabírák tapintatára, a földesurak hazaszeretetére apellálni s azoktól várni, hogy a reánk nehezedett súlyos körülményeket méltányolni és enyhíteni fogják mint ezen nagy fontosságú ügyhöz csak úgy per tangentelem hozzányulni. Ezen elv- és jogsértő törvényeket akarjuk mi változtatás nélkül kibocsátani, hogy azok ne legyenek ugyan kötelezők, de mégis használtassanak. — Tisztelt ház! hallottam én itt anarchiáról tenni említést, ily állapotban, ezen átmeneti korszakban, még a legüdvösebb intézkedések mellett is kisebb nagyobb mértékben szintén kikertülhetlen az anarchia, főleg, midőn ez Bécsből az országban benmaradt tömérdek gépek és factorok által oly következetesen előkészítettik; azonban sokkal inkább elviselhető azon anarchia, melyet a kérlelhetlen sors keze mért reánk, mint az, melyet magunk teremtünk; pedig ezen ideiglenes szabályoknak ilyen alakban változatlanul kiadásával mi is egy nemét az anarchiának fogjuk előállítani. Hisz már is több megyék nyilatkoztak ezen törvénykezési szabályok ellen. Mi történik, ha csak 10 megye lesz is az országban, mely e javaslatot a mi ajánlatunk dacára is ellöki? (Egy hang: „Hazaárulónak nyilvánítatik“) nem nyilváníthatatik, mert magunk is kimondjuk, hogy ez nem kötelező törvény; hová süllyed a mi törvényhozói tekintélyünk, ha a megyék és hivatalnokaik ezen javaslatot mint részben alkotmányellenest respectálni nem fogják? Ez esetben aztán nem fog állani, hogy jobb a hiányos törvény a törvény nélküli állapotnál, mert az anarchia legveszélyesebbike fog előállni: t. i. a megyei hatóságok a törvényhozó hatalommal jönnek összeütközésbe. Én nem akkor tartok az anarchiától, ha ezen törvénykezési szabályok egyáltalában ki nem adatnak, hanem akkor, ha azok ilyen állapotban adatnak ki, a mely állapotban azok nem e házban, de mondhatni az országban is senkinek sem tetszenek. A német 3 évig vezette az igazságszolgáltatást, a mi törvényeink szerint, és nem fordult fel az ország; mi magunk bizonyosan jobban fogjuk ezt teljesíteni. A megyék fölhalálják magukat, mint erről már is igen szép bizonyítékokkal bírnak. És ha a felsőbb bíróságok zavarba jönnének, ha hajlandók volnának a chaosban tán német törvé-

nyek szerint is ítélni, — ám lássák! vagy alkosson a curia decisiokat, mondja ő, vagy mondassa ki, ha saját lételét biztosítani akarja, hogy ezen javaslat táblái döntvényül tekintendő. Miért adjunk elleneinknek alkalmat arra, hogy saját fegyvereinkkel verhessenek meg?! — Az 1848. XV. t. c. moratoriumot hoz be az ösiségi viszonyokból származó perekre nézve, ezen moratorium sulyának legnagyobb része elenyészett az 1852. Nov. 29-kén kiadott patens értelmében indított, jobb részint már le is folytatott perek által. A mely perek még hátra volnának, azoknak netáni függőben hagyásuk bizonyosan nem fogja e hazát anarchiába dönteni. A föld népe, az iparos osztály, a polgárság, tehát a hazának nagy része már igen sok életrevaló megyében megtalálta törvényét, biráját; az adóssági, plana successionalis, visszahelyezési, mezői rendőrségi, bérleti ügyek sat. ezek a nép mindennapi perei; azonban ezek iránt már is megtalálta igen sok megye a vezérfonalat és nem panaszkodnak anarchiáról. — Kérdem, miért nem bocsátkoztak a bécsiek ezen javaslat jóváhagyására? — mert reá akartak bennünket is vezetni az octroyálás terére. Solatium est miseris socios habuisse malorum. Hisz az 1848. évi V. t. c. világos rendelete s az esztergami conferentia egyhangu kívánsága ellenére most ujabban is octroyálták a választási törvényt, megsértették annak leglényegesebb részét, mert céljaiknak az megfelelőbb volt; miért nem octroyálták azt is? mert az amabilis confusio nekik kedvesebb volt, s akarták, hogy ezen javaslat elfogadásával törvényeinknek adjunk szegénységi bizonylatot, és mi magunk vezessünk be törvényhozásunk terére holmi idegen elemeket és elveket, melyeket aztán bizony nehéz lesz kiirtani, főképp, ha autonomicus kormányzatunk még sokáig lenne láncra verve, És a bécsiek igazolásukul el fogják mondani a külföld előtt, hogy nincs panasz Magyarországon, hisz az az országgyűlés által hozott törvények szerint igazgattatik. — Én tehát ezen magyar- és német szellemű, majd alkotmányos, majd absolut irányu mozaik törvényjavaslatot, így a mint áll el nem fogadhatom, s miután, sok hiányait s a legnagyobb elvsértéseket szigorun combinált munka által kijavíthatóknak látom, azt véleményezem, hogy bizassék meg ugyanazon bizottmány, mely azonban több tagokkal volna szaporítandó, vagy bizassanak meg az osztályok, hogy e munkát újabb vizsgálat alá vegyék, 10—14 nap alatt ez megtörténhetik. Nem lesz ez conditio, mert akkor is csak permissive és kiségitőtül fogna a beadandott javaslat az országnak ajánlhatni. Ha azonban ez így marad, ha beismerjük mindnyájan, hogy hiányos és hibákkal telt e javaslat, és még sem javítottunk rajta — annyit legalább a mennyit lehet — akkor én kénytelen leszek — bár nem örömet teszem, — a törvényjavaslat félrelökésére szavazni. —

Balogh János.

Károlyi Ede gróf indítványa vagyis inkább ovása bizonyítja azt leginkább, hogy az országbirói értekezlet munkálata egyáltalában nem számíthat népszerűsége, s hogy az több kárt mint hasznot fogna vonni maga után. Én ezen megbízó értekezleti munkálatot figyelemmel megolvastam, s miután azt átnéztem, tisztelettel félretettem, mert azt olvasván tapaszt-

taltam, hogy pejor medecina morbo. Van ezen munkálatban oly sok gyűlöletes hivatkozás, melytől az én magyaros természetem borzad. Ha azt a t. ház elakarná fogadni, akkor a rátapasztott sok salaktól megkel-
lene elébb tisztítani. Ezen esetben talán magam is hozzá járulnék ily alakban; azonban, a mint előttiünk fekszik, a javaslatot el nem fogadhatom.

Bernáth Zsigmond.

(Felkiáltások: eláll a szótól.) Magamra bizom ha elállok-e. A mi a fenforgó kérdésnek magánjogi részét illeti, azt sokan annyira kifelejtették, miként nem látom szükségesnek, hogy magunk igazolására még többet felhozzunk. Mi a közjogi részt illeti, arra nézve kénytelen vagyok folytatni azt, mit az imént egyik képviselőtársunk által megpendített hallottam. — Itt egyenesen Magyarországnak indítványozási joga van, megtámadva. Tudjuk, a középkorból eredett az, hogy királyaink kormányaik által kezdték az indítványozási jogot behozni az országgyűlési terembe. Ritkán történt ez, mert alkalom is ritkán volt rá, mint hogy a mint ezt régi törvényeink mutatják, melyekkel az országgyűlés tartása sürgettetett, — ritkán tartattak országgyűlések; s voltak rá példák, hogy a rendeknek indítványaik előterjesztésével a sérelmek orvosoltatása végett egyik országgyűléstől a másikig kellett várakozni. Ez mindig így folytatott, míg végre azon határozatot tudták az ország rendei kieszközölni, hogy minden harmadik évben tartassék országgyűlés. Azonban evvel is alig értek célt, mert a kormány mindig iparkodott saját indítványozási jogát érvényesíteni, s kívánságát az által, hogy szándékait a trónbeszédbe mindig beleszűtte, — csakugyan el is érte. Így hozott be lassanként a kormány részéről az indítványozási jog a törvényhozási terembe. — 1790 és 91-ik évi országgyűlésen már azt is kimondották, hogy törvényeket alkotni, magyarázni, vagy eltörölni csak az országgyűlésnek van joga, meghatározván egyszersmind, hogy a törvényhozó hatalmat az országgyűlés képezi a fejedelemmel együtt, s hogy e szerint két indítványozó elem van az országgyűlésen, a király, propositionok utján, és az országos rendek. — Már most miként állunk? Előáll egy harmadik indítványozó hatalom, valamely conferentia alakjában, mely sem országgyűlésnek sem egyéb nemzeti választásnak nem folyása, hanem valami Gutgesintheit mérlegéből támadt. Már hogy ily harmadik indítványozó elemet elismerjek, — arra képes nem vagyok. Ezen elvből kiindulva az intézkedés szükségét ugyan elismerem, ámbár nem oly formában, mint az élénk terjesztett, s annak idejében hozzászólási jogomat fenn is tartom, abba azonban, hogy mi egy idegen törvényekre való hivatkozással megtöltött munkálatot elfogadjunk, soha bele nem egyezem.

A tanácskozás befejezése után a kérdés akép tűzetvén ki, hogy miután a bizottmányi javaslat két részből áll, s az első rész, mely szerint a magyar magánjognak elvbene visszaállítását mondatik ki, vita tárgya nem lehet, az iránt vált szükségessé a szavazás, vajjon a ház az or-

szágbirói értekezlet munkálatát ideiglenes kiegészítő gyanánt (Provisorium) elfogadhatónak tekinti-e? Az ezt ajánló bizottmányi javaslat ellen „nem”-mel szavaztak, s így a magyar magánjog helyreállításával az ország birói értekezlet munkálatának elvetését kívánták — 222 szavazó közül — hetvenen, névszerint:

Bagosi Sándor,
 Balogh János,
 Battányi István gr.,
 Bernáth Zsigmond,
 Bobori Károly,
 Boczko Dániel,
 Bónis Samu,
 Boros Sámuel,
 Böszörményi László,
 Burián Imre,
 Buzna Lajos,
 Csanádi Sándor,
 Csernovics Arzén,
 Csernovics Péter,
 Csiky Sándor,
 Darvas Antal,
 Décei László,
 Döry Ádám,
 Eördeogh András,
 Eöry Sándor,
 Faur János,
 Gábrriel István,
 Horváth Elek,
 Hunyady János gr.,
 Huszka Mihály,
 Jámber Pál,
 Jura György,
 Kállay Ödön,
 Kende Kanut,
 Korics Gáspár,
 Kozma Imre,
 Kupricz Imre,
 Kurecz György,
 László Imre,
 Lónyay László,

Lovassy Ferenc,
 Lukács György,
 Luzsénszky Pál b.,
 Máday Lajos,
 Madarász József,
 Mátyás József,
 Murgu Euthim,
 Oláh Miklós,
 Olgyay Lajos,
 Patay István,
 Perczel István,
 Péteri Károly,
 Pesti Frigyes,
 Ráthonyi Lajos,
 Sárközi József,
 Sóhalmi János,
 Sulyok Mór,
 Szabó György,
 Szalai Sándor,
 Szálé Antal,
 Szaploneczay József,
 Szatmári Királyi József
 Szatmári Királyi Pál.
 Szilágyi Virgil,
 Szluha Benedek,
 Szőke Károly,
 Szöllösy Károly,
 Szüllő György,
 Urbanovszky Mór,
 Vályi János,
 Várady Gábor,
 Varga Antal,
 Vidacs János,
 Virágh Dénes,
 Zsitvay József.

A többség által elvileg egészen elfogadott bizottmányi javaslat ellenében több módosítvány adatott be azon célból, hogy senmi kétely se támadhasson arra nézve, miszerint az országgyűlés az országbirói értekezlet munkálatának életbeléptetését határozatával támogatni nem szándékozott. Azonban a többség által június 22-én a bizottmányi javaslat szövege is elfogadtatván, a módosítványok mind elesetek. Álljanak itt e módosítványok közül a következők: — 1) Halász Boldizsár módo-

sitványa : A magyar magánjogi törvények, ezen országgyűlésnek egybe-
jött napján életbe lépven, minden magánjogi kérdések azon időtől fogva
szerintök fognak megbíráltatni. És így az 1848: XV. t. c. 2-dik §-ban
elősorolt esetek, az azon törvény 1. §-ában érintett ideig felfüggesztve
maradnak. — 2) Korics Gáspár módositványa : Az absolut rendszer ál-
tal hatályon kívül tett, és még most is függőben tartott törvényeink tüs-
ténti teljes visszaállításával, és az absolut rendszer által jogtalanul beho-
zott, és még tetteleg fennálló minden törvényellenes intézkedések azon-
nali megszüntetésével : — az országbirói értekezlet munkálata ideigle-
nes kisegítő gyanánt csak annyi részben ajánlatthatik; mennyiben az
alkotmányos úton hozott magánjogi törvényekkel nem ellenkezik, és a
hazai törvényeken alapuló jogokat meg nem sérti. — 3) Bónis Sámuel
módositványa szerint : a bizottmány jelentése újabb a törvénykezés rész-
leteire kiterjedő véleményadás végett ugyanezen bizottmánynak visszadan-
dó lett volna. —

DE BALLAGI GÉZA.

INTERNATIONAL BUREAU OF
STATISTICS

MEMORANDUM FOR THE DIRECTOR

RE: [Illegible]

[Illegible]

[Illegible]

[Illegible]

[Illegible]

[Illegible]

[Illegible]

